

աչքի առաջ ներկայանում էին բոլոր ժողովրդի կեանքը : Այստեղից պիտի երեւակայիլ թէ ինչ ձեռք օգուտներ ունին այս դատաւորութիւնները երախայներին համար և որ աստիճանի բայ են անում նրանց միտքը աշխարհային կեանքի մէջ մտնելու , բան հասկանալու և գործ կատարելու : Այսպիսի դատաւորութիւնները մի կողմից երախայներին համար շատ հետաքրքրական են , շատ ու քիչ իրանք էլ տեսած և իմացած են , և միւս կողմից այս բաները անպատճառ թէ օրեօրեայ քական դատեր են պրակտիքական կեանքի մէջ նրանց համար :

Ինական գիտութեան անունով հարցաքննութիւնն էլ մի պարզ ու թեթեւ ձեւ էր ստացել աղջկերանց վարժարանում : Այստեղ միայն ջերմութեան վրայ էին եղած դատաւորութիւնները՝ աւելի մերձակայ և ընտանեկան բաներին յարաբերելով : Ս'էկ կողմ թողնելով այն բազմահատոր գրքերը , որոնք ջերմութեւ վրայ

են գրւած մտթմառութեան խիստ հաշիւներով երեւելի հեղինակներից , Վերմանուհիքը բուականացել էին առձեռն նկատմամբ միայն ըմբռնել , թէ՛ ինչպէս է դպալի ջերմութիւնը , նրա չափքը , մարմնայ մէջ տարածւելու յատկութիւնը և ուրիշ շատ նրման հարցեր , որոնց լուծողի պատասխանները յերաւի շատ բաւականացուցիչ էին նրանց դրութեան հետ համատեղելով : Այսին ուրիշ աւարկայնէրից էլ հարցաքննութիւններ , որոնց ես ձեռնհաս չ'եղայ ներկայ գտնւելու :

Այն համառօտ իմ տեսած հարցաքննութիւնների նկարագիրը , որ ներկայացնելով պատուելի ընթերցողներին , համարձակում եմ փայտայել ինձ յուսով , որ մեզանում էլ աշխատելու է աւելի պարզ և նպատակի յարմար ձեւով զբաղեցնել մատաղ սերունդը :

Ս'իսա Ս'իպիւն

է Հոկտեմբեր . 1 . 1868 .

Իւրէն :

ԹԱՌԱՅԱՆ ԳԵՆԴՈՒԹՅՈՒՆ

Թող այս խառն արեւ քղած առիւ արշաւի
հասկ ամեն մեկուր պանդուխտ իմ Հայկազանս :

Չմեռն հատեր-եւ ես յերկիր մ'ընկած օտար ,
Չեղ կը մտածեմ պանդուխտ եղբարք իմ վշտահար ,
Ըրդեօք ձեզ ալ ձեր հարց նման գերեզմաններ ,
Օրածկեցին շուտ յօտար երկրի անոք անտէր :

Օրս հալածանք անապորոյն մեր թնամեաց ,
Հուրն ու երկաթ վարեցին դուրս 'ի Հայրենեաց ,
Եւ կամ բաղդի մրդիկն հասաւ ըզձեզ խրեց ,
Ինչպէս թաթաւ խրէ զծառն բարձրաբերձ :

Արցիւր ու ցան անապատներն սեւ սարեր ,
Օտար քոյներէն դուրս ինկած խեղճ աղաւնիներ ,
Շրջիք թափառ , չունիք դադար ու ոչ հովանի ,

Մինչեւ գլուխնիդ հանդիլի ՚ի բարձ գերեզմանի :
 Ի՞նչու հառաչանք արձակէիք ձեր սրտերէն ,
 Որոտածայն , ո՞վ խեղճ Հայեր , իբր ամպերէն ,
 Երբ դողդոջուն ձեռքով որդայն ձեր մէկ հատիկ ,
 Ի հող օտար բզգերեղման կը փորէիք ,

Քան զաղբերց ջուր կ'առատանար ձեր արձունքներ :
 Հայոց մայրեր , երբ սիրատուն ձեր զաւակներ ,
 Բարբարոս ձեռք մը կը խլէր ձեր սուրբ ծոցէն ,
 Իբր զկական վարդի խլուած վարդենիէն ,

Եւ յն աղաղակն անմեղ աղայոց որբ մնացած ,
 Որոնց չորս կողմ լեռնակուտակ աղէտք գիլուած .
 Իւր մայրենի չ'ունին իրենց պարիսպ ծոցոյն ,
 Ինչպէս ձագերն կորուսանեն մօրերնուն բոյն :

Եւ յն կուտական օրիորդաց սեւ աշուշներ ,
 Որ մարգարտի պէս թափէին սուրբ կաթիլներ ,
 Երբ անսուրբ շունչ մը շուրթերնուն կուգար վրան ,
 Կանցներ ինչպէս ծաղկանց վրայ խորշակն ամուսն :

Եւ յն յուսահատ ձեր կողկողանք հարս ու փեսայ ,
 Երբ ձեր զանլուծ սրտերնուդ կապ սուրն անխնայ .
 Կորէր նետէր մէկըդ հիւսիս մէկդ ալ հարաւ ,
 Ինչպէս ջուխտակ շուշան խլուած սուր գերանդեաւ :

Եւ յն անգադար եղերական ողբ եւ լացեր ,
 Որով զօտար հող թրջէիք , պանդուխտ Հայեր .
 Ձեր անձկալի հայրենիքէն հեռու քշուած ,
 Ահ , տարածամ մեռանէիք յոյսէ զրկուած ,

Ըրդ ձեր բարբ կորուսան անբաւ ու զրկանքներ ,
 Հոսել կուտան մեզ անդադար դառն արձունքներ .
 Որչափ ողբանք ու հառաչենք անկարեկիր ,
 Մեր փռացեալ սրտի մարմնք չըհանգարտիր :

Չէր հուրն ու զուր այնչափ կարող ձայն սպառել ,
 Որչափ գիտէ պանդխտութիւնն ջարդել վատնել .
 Ձեր որմատին կենսական հիւթն չորցուց իսպառ ,
 Յրուելով միշտ զձեզ տարագիր աստ անգ թախտ :

Ահ , ձեր արիւն այդ բացալուա Հայու արիւն ,
 Օ , որ հայրենայն ձայնն էր վառսին դէմ թշնամոյն ,
 Ա՛լ կարծեր , ո՞վ , թէ ՚ի պիղծ տիղմ օտար երկրի ,
 Սառնամանեաց մէջ թափելով սիրտի մարի :

Ահ , ցան և ցիր գէզ գէզ Հայոց քաջ սակորներ ,
 Որ անծանօթ անայցելու Լիք խորշեր ,
 Չեղաւ մէկն որ համբուրէ ձեր շիրմաց սուրբ հող ,
 Չեղաւ մէկն որ Հայ արցունքի թափէ մի ցօղ :
 Որ շունչ առնէր ձեր դարերով ցրուած ոսկերք ,
 Կենդանանար եւ բուժէր մեր վահագոս վէրք .

Սառանայինք ցաւերն անցեալ վիշտ ու կսկիծ ,
 Գառնար գարուն մեր ազգութեան պերճ ծաղկալից ,
 Հայրեր , մայրեր , իմ եղբայրներ , ազնիւ քայրեր ,
 Ընա ես ալ ձեզ պէս օտար անկիւն մ'ընկեր
 Ձեզ պէս քշուած Հոյաստանէն դուրս անժառանգ ,
 Չունիմ երբեք յոյս մը որ լուսի հոն արծառանք :
 Բայց արձունքն իմ աշուշներս ալ խիստ ողորդէ ,
 Ձեր հառաջանքն իմ սրտիկս ալ կը տոջորէ .
 Եւ իմ ճակատ զձեր մահուան թափէ կայլակ ,
 Գեռ չըլիջաւ ձեր սրտի հուրն եւ իմ կրակ :
 Ո՛հ , լեցէք , մուծ հոգերէդ խղզուկ այս ձայն ,
 Հայեր , ուր ալ ընկած ծնաք , յօտար գամբան .
 Ո՛հ , այս եղբօր ձայնն է , որով ըզձեզ կ'ողբայ ,
 Ո՛հ , թշուառիս արձունքն է որ ձեր հոգ թանայ :
 Ո՛հ , չէք մոռցուած յոր եւ անկիւն մեռայք երկրիս ,
 Սայրն Հայաստան սիրտն ՚ի տագնապ խնդրէ զօրդիս ,
 Ձե զուր թափուած ձեր ջերմ արցունք , հայրեր , մայրեր ,
 Ձեր սուրբ շնչով կենդանական Հայոց սրտեր :
 Խող այս թառաղ սրտէս բղխած ւաղի արցունք ,
 Հասնի ամեն մէկուդ պանդուխտ իմ Հայիազունք .
 Հալեցընէ ձեր շիրմերուն սառայց եւ ձիւն ,
 Ու միշտ սիւռէ կենսափթիթ մեզ նոր գարուն :

Յ. Ս. Կեօքիւսեան :

ԿԱՐՃ ԶԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՅԱՍՈՐԻՍ .

(Հարունակութիւն եւ վերջ , տես թիւ 9 .)

Իւղատունը կանգնած արձանի մի վրայ , Երտուած անմահ եւ անվախճան որ ստեղծեաց մարդ բանական , ետուր նմա ցուպ հովաւական հովու եւ զհօտս տիրական . բարձող խաչին տէրունական որպէս մեծին Ստիվէսին այն , զձոյն պատառելով աղատեցոյց զամենեւեան գերագոյն դու գովելի , նման արթնայն Գրիգորի , շարժարանօք նա խաչու կցեալ անմահ բանին Տեառն Յիսուսի . դատաւորն երկնաւոր տէր կացուցեալ զքեզ ամենայն քաղաքի , եւ տուեալ

քեզ բան քաղցրալի : Տէր Խաչատուր հայրապետի , ընդունարան հոգւոյն շնորհաց , այն որ ի վերնատունն հընգեաց , զառաքեալն զարդարեաց զընդարձկան սարք կոչեաց , համբերուած թան դու հետեւման որ առաւել քան զՅորայի , բոս հրամանին տեւունական , որք համբերեն , խաչաւ կենան ճշմարիտ ճանապարհին դու մարգարիտ դատիւ անդին , եւ լաւ ուսար խոնարհութիւն , որ երեւեալ ի քում ոնծինգ , լյոն ի հօրէ զքեզ զարդարեաց , զքեզ բաղմաց աղ տնուանեալ քաղցր համով ի համ ամեալ , ուր ի յերկինս հրաւիրեալ , խոստովանող եւ դու արի տեսան խոստեց Յիսուսի